Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Erikoissuunnittelija Jukka Mehtonen
Kiertotalousratkaisut/Haitalliset aineet 20.5.2024 SYKE/2024/1077

Eduskunnan ympäristövaliokunta
MmV@eduskunta.fi

Viite: Maa- ja metsätalousvaliokunta 28.5.2024 klo. 10.30 U21/2024 vp
Asiantuntijalausuntopyyntö

Asia: **U 21/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tieteellisten ja teknisten tehtävien uudelleenjaosta ja unionin virastojen välisen yhteistyön parantamisesta kemikaalien alalla, asetukseksi kemikaaleja koskevan yhteisen tietoalustan perustamisesta ja direktiiviksi tieteellisten ja teknisten tehtävien uudelleen osoittamisesta Euroopan kemikaalivirastolle (Yksi aine, yksi arviointi –säädöspaketti)**

https://www.eduskunta.fi/pdf/U+21/2024?lang=fi

Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle Yksi aine, yksi arviointi –säädösehdotuspaketista ja sitä koskevasta valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle.

Syke näkee, että säädöspakettiehdotuksella mm. parannetaan kemikaalien riskinarviointien luotettavuutta, yhdenmukaistetaan kemikaalien arviointeja EU:n eri lainsäädäntöjen välillä ja vahvistetaan kemikaaleja koskevaa tietopohjaa. Yhteisen kemikaaleja koskevan tietoalustan perustaminen on erittäin kannatettavaa ja tärkeää, koska tällä hetkellä kemikaalitiedot ovat hajallaan EU:n eri virastoissa, komission yksiköissä ja jäsenvaltioissa. Järkevästi toteutettuna asetusehdotus kemikaaleja koskevan tietoalustan perustamiseksi edistää merkittävästi kemikaalien riskinarvioinnin laatua ja kustannustehokuutta.

Säädöspaketin tehokas toteuttaminen edellyttää riittäviä resursseja toimeenpanosta vastaaville neljälle EU:n virastolle ja huolellista suunnittelua yksityiskohtien tasolla. Erityisesti Euroopan kemikaalivirastolle (ECHA) kohdistuu paljon uusia tehtäviä, mikä asettaa haasteita asiantuntevan henkilöstön rekrytointiin.

Syken mielestä valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle on huolellisesti laadittu ja sisältää tiiviin kuvauksen ja arvion säädöspaketista ja sen sisällöstä sekä vaikutuksista. Syke esittää kuitenkin alla muutaman asian, jotka tulisi aikanaan ottaa huomioon säädöspaketin toimeenpanossa, kun on ratkaistava yksityiskohtaisempi käytännön toteutus.

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Asetusehdotus kemikaaleja koskevan tietoalustan perustamiseksi (COM(2023) 779 final)

Kemikaalitietoalustaa koskeva asetusehdotus toisi eri tahoilla tuotetut ja säilytetyt tiedot yhteen. Tietoalusta sisältäisi useita eri osioita.

Kemikaalien seurannan tietofoorumi (artikla 7) sisältäisi kemikaalien pitoisuustuloksia ympäristöstä ja ihmisissä. Ehdotuksessa tiedot tietokantaan tallentaisi ensisijaisesti asianomainen EU-virasto, ei jäsenmaat. Siten suoria tiedon siirtoja kansallisista tietojärjestelmistä kuten Syken ylläpitämistä ympäristöhallinnon tietojärjestelmistä, joissa on haitta-aineiden pitoisuuksia pintavedessä (avoin), pohjavedessä (osittain avoin) sekä kaloissa ja sedimentissä (avoin) ei vaadittaisi.

Erityisen tärkeää tietoa ovat artiklan 8 viitearvotietokannan tiedot, jotka sisältävät mm. kemikaalien riskinarvioinnissa käytettyjä ainekohtaisia haitattomia pitoisuustasoja (PNEC) pintavedessä. Vesiympäristölle vaarallisten ja haitallisten aineiden asetuksen 1022/2006 mukaan Syke laatii vähintään kuuden vuoden välein suunnitelman kansallisten vesiympäristölle haitallisten aineiden luetteloiden päivittämiseksi. Suunnitelmassa ehdotetaan aineita ja niille ympäristönlaatunormeja lisättäväksi asetukseen 1022/2006. Suunnitelma perustuu riskinarviointiin aineiden haitallisuudesta pintavedelle ja pintaveden välityksellä ihmisille. Riskinarviointia on merkittävästi vaikeuttanut ekotoksisuustestiaineiston vähyys ja se, että siihen ei ole pääsyä.

Edellä mainitut ongelmat ovat koskeneet mm. lääkeaineita (ml. eläinlääkkeet). Asetusehdotuksessa COM(2023) 779 final merkitykselliset lääkeaineet -termi jää tulkinnanvaraiseksi, ja siten on epäselvää mitä lääkeaineita asetusehdotus koskisi. Säädöspakettiehdotus ei itsessään velvoita em. viitearvojen määrittelyyn, mutta ehdotettu kemikaalitietoalusta toimii erinomaisena tietoja kokoavana tietoalustana.

Syke on vesipuitedirektiivin toimeenpanotyössä ehdottanut, että kaikille ympäristöarvion sisältävän hyväksyntäprosessin läpikäyville aineille (eläinlääkkeet, biosidit ja kasvinsuojeluaineet) ja niiden tärkeimmille hajoamistuotteille määritettäisiin pintavesien ympäristönlaatunormiehdotukset samalla kun ekotoksisuusaineistoa käydään läpi tehoaineiden EU-hyväksyntäprosessissa (Mehtonen ym. 2023). Komission ehdotus olisi askel tähän suuntaan ja vähentäisi päällekkäistä työtä.

Jäsenmaiden toimeenpanevilla viranomaisilla olisi pääsy yhteisen data-alustan kaikkiin tietoihin ja muilla rajoitetummin niin että erikseen salassa pidettäväksi määritetyt tiedot eivät olisi julkisia. Tässä ei ole muutosta nykysäädöksiin. Asetusehdotuksella ei pitäisi olla suoria vaikutuksia kansallisten virastojen toimintaan, mutta joitain tehtäviä siirrettäisiin EU-virastojen välillä. Syke näkee, että tietojen luokittelu luottamuksellisiksi tulisi olla rajattua, ja tietojen avoimuus pääsääntöistä, kun asetusta toimeenpannaan yksityiskohtaisella tasolla.

Asetusehdotus tieteellisten ja teknisten tehtävien siirtämiseksi (COM(2023) 783 final)

Tieteellisiä ja teknisiä tehtävien siirtämistä koskevalla asetuksen 4. artiklalla ehdotetaan muutettavan Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevaa POP-asetusta (EU) 2019/1021 niin, että komissio voisi pyytää ECHA:aa arvioimaan POP-asetuksen liitteissä IV ja V määriteltyjen jätteitä koskevien pitoisuusraja-arvojen käyttöönotosta tai muuttamisesta aiheutuvia vaikutuksia ihmisten terveyteen ja ympäristöön sekä sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. Aiemmin komissio on käyttänyt jäteraja-arvojen asettamisen taustaselvityksiin konsultteja. Lisäksi ehdotuksen mukaan ECHA:n sosioekonomisesta analyysista vastaavalle komitealle (SEAC) asetettaisiin uusi vaatimus laatia lausunto arviointiraportista ja siinä ehdotetuista jätteitä koskevista pitoisuusraja-arvoista. Tämän pohjalta komissio voi laatia ehdotuksen POP-asetuksen liitteissä IV ja V tarkoitettujen pitoisuusrajojen asettamiseksi tai muuttamiseksi. Säännöksessä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että POP-asetuksen liitteisiin IV ja V tehtävät muutokset hyväksytään delegoidulla säädöksellä.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

POP-asetuksen liitteiden IV ja V pitoisuusrajat säätelevät, miten POP-yhdisteitä sisältävää jätettä voi käsitellä. Raja-arvoilla on siten merkittävä vaikutus jäsenmaiden jätehuoltojärjestelyihin, jätteenkäsittelykapasiteettiin ja siihen, voidaanko POP-asetuksen alainen jäte kierrättää.

Syke katsoo, että POP-asetuksen jätteiden pitoisuusarvoja koskevien liitteiden IV ja V raja-arvojen vaikutusten arviointi edellyttää vahvaa jäteasiantuntemusta ja tukee Valtioneuvoston kantaa sen varmistamiseksi, että ECHA:lla ja sen komiteoilla on riittävä jäteasiantuntemus. Lisäksi on erityisen tärkeää varmistaa riittävät resurssit tehdä tarpeellisia ja oikea-aikaisia taustaselvityksiä (eli käytännössä hankkia tietoa jätteiden sisältämien POP-yhdisteiden pitoisuuksista) kansallisten kantojen muodostamiseksi sekä ECHA:n komiteakäsittelyssä että myöhemmin komission ehdotuksiin.

Lausunnon ovat valmistelleet erikoissuunnittelija Jukka Mehtonen, ylitarkastaja Timo Seppälä, tutkija Katri Siimes ja tutkija Lauri Äystö.

Viitteet:

Mehtonen J., Siimes K., Leppänen M., Junttila V., Äystö L., Vähä E., Karjalainen J., Hu X., Österholm P. & Nystrand M. 2023. Haitalliset aineet pintavesissä – muutosehdotuksia vesiympäristölle vaarallisten aineiden asetukseen. Syken raportteja 28/2023.

Jakelu: MmV@eduskunta.fi
Kopio: kirjaamo@syke.fi